

**Áárvustoonnum saavâjodetteijee,
áárvustoonnum Sämitige jesâneh,
pyereh nisoneh já hiaráh,**

Lii stuorrâ ilo já kunnee uáslistid Säámi kulttuurkuávdáš Sajos lekkâmáid onne täábbin Anarist.

Taat táálu lii keevâtláš ovdâmerkkâ tast, maht Euroop aalmugjesâneh pyehtih hiettâđ Euroop union kuávl- já ráhtuspolitiikâst. Ohtâ kuávl- já ráhtuspolitiik tehálumosijn uulmijn lii ovdedid oovtâstpargo eennâmtiedâláš raajij paijeel, lâiba saahâ staatâi, kuávlui tâi ulmui koskâsâš oovtâstpargoost. Sajos lii-uv eromâš ovdâmerkkâ maangâpiälásâš oovtâstpargoost puohâi tâi uásipeelij kooskâst.

Kulttuurkuávdáš lasseet meid kuávlui kiásuttemvyeimi já nuuvt toovân fáálá maangâlágánijd máhđulášvuodâid päikkikode já kuávlui irâttâssáid já ässeid. Tot mušttoot aalmugjesânáid Euroop union mietimielâlijn vaikuttâsâin já union naavcâst jodettid oohân jieškote-uv aalmuglášvuodâid já čanosjuávhuid.

Halijdâm taan ohtâvuodâst ettâđ mottoom sääni kuávl- já ráhtuspolitiikâst já puátteevuodâst. Fáddá lii eidu tääl äigikyevdil, ko Euroop kuávl- já ráhtuspolitiikâst lii älgimin uddâ muddo. Komissio iävtuttâs miel udâsmittum kuávl- já ráhtuspolitiikâst láá kunneehânis ulmeh. Tot tuárju Euroop 2020 -strategia, mon ulme lii jjiärmáá, pištee já uásálistee šoddâm.

Euroop keččâlâd tääl ovdiltiettuumettum ekonomia- já ruttâdemkriisi, kote päggee mii jodâlmittid ekonomia ráhtusnubástus. Kuávl- já ráhtuspolitiik lii ekonomia ráhtusnubástus kyeddee vyeimi, ko tot fáálá Euroop 2020 -strategia olášutmân tárbulii investistimmekanism. Kuávl- já ráhtuspolitiik lii tyejiniävvu, moin pyehtip juksâđ jjiärmááš, pištee já uásálistee šoddâm.

Ohtâ uddâ politiik tehálumosijn amnâsoosijn lii innovaatio ovdedem jyehi kuávlust Euroopâst. Innovaatio lii almoli ibárdâs mielđ tääl áinoo vyehti pehtilittid kištodemnaavcâ já miánástud maailmviđdosávt.

Euroopâst láá aiccâm, et tutkâmân já innovaation resurssijd lasettâm jeessânstaatah láá piergiittállâm ekonomiakriisi siste pyerebeht já oroččii iälááskmin tađe jotelubboht. Nuuvtpa lii-uv Euroop ekonomia já šoddâm puátteevuođâ tááhust hirmâd tehálâš, et viggâp tuárjuđ šoddâm já irätteijeevuođâ jyehi kuávlust Euroopâst.

Eromâš tehálâš lii tuárjuđ ovdánmist moojiibel páaccám kuávluid. Tâin kuávluin pyevtittâsvuođâ já laseáarvu lăjidem ärbivuáválijn ráhtulâšvuođâsuorgijn lii hástulâš, et sirdâšem uddâ toimâsuorgijd lii pyereeb molsâiähtu. Eidu ärbivuáválijn ráhtulâšvuođâsuorgijn tuáimee irättâsâi ličij-uv tehálâš vâldid innovaatio jieijâs tooimâ uáassin.

Innovaatio ij uáivild tuše tutkâm- já ovdedemtooimâ, pic tom kalga iberdid viđđasubboht, tegu Suomâst láá porgâm. Ovdâmerkkân puáhtá mainâšid koiđaldâh- já kevttēevuálgusijd innovaatioid: uddâ äššitobdeepalvâlus, uddâ vuávám tâi brändi, uddâ finnodâhtoomâmalli, ärvukuálus tâi ärvuviärmádâh, tâi uddâ vuovvijn olášittum almolâš palvâlus. Tágárijd innovaatioid puáhtá lăjidiđ kost peri, ij tuše ollâškoovlâi tutkâmviistijn.

Ärbivuáválávt robdâtiileest ässee ulmuuh, tegu tääbbin tavveen ässee sämmiliih, láá karttâm kevttid innovistemnavcâidis jieđain pisomân já perruinis huolâtmân. Täid naavcâid kalga tääl uázžud pehtilávt kiävtun.

Tääl uddâ ohjelmpaje älgidijn kulluuttep kuávlui tááláá tooimâ udâsmittem já uddâ tooimâ ovdedem kuávlui riggoduvâi já mättim vuáđuld.

Jiärmâás spesiaalâšum lii vástádâs täid hástusáid. Tondiet iävtuttep-uv, et jiärmâás spesiaalâšummyenster miäldásii tutkâm- já innovaatiostrategia lăjidem puoh kuávluid, nuuvt riggáid ko kievhijđ, kalga lede uási uddâ kuávlui- já ráhtuspolitiik.

Kyehti oho tassaš eellim Joensuust já Ilomantsist Nuorttâ-Suomâst. Ton määdhi já taan Sämimäädhi ääigi peessim uápásmuđ maŋgáid mielákiddiivâš já innovatiivlâš projektáid. Muu mielâst Euroop komissio jesâneh kolgâččii eellid uápásmuumin jieškote-uv kuávluid, vâi puávtáččijm tuodâi iberdid, maggaar tiileest mii politiik olášitto. Kuáhtájjim mađhijdân ääigi maŋgáid movtigin projektijn västideijee ulmuid, já páhudim, et projektijn láá čielgásávt eenâb máhđulâšvuodah ko hástuseh.

Lii lamaš ilo aiccâđ, et Euroop kuávluoivedemruttáráajust miedettum ruudah láá tääbbin kevttum vijsáht. Lam vises tast, et páiháliih čanosjuávhuh juátkih tooimâs ucemustáa siämmáa puorij tâi pyerebij puádušij finniimân ááigán puátteevuodâst. Uulmijd já mittomeerijd kalga asáttid tuárvi ollâgâsân.

Euroop union vuádušopâmušâin mainâšuvvojeh luándun tâi aalmugân lohtâseijee hemâdâsâin killájeijee kuávluh. Vuádušopâmušâi nuávdimist västideijee peellin haalijd komissio väldid vuotân täid kuávluid. Tavveen häärviht aassum kuávluin láá jiejjâs sierânâs hástuseh já máhđulâšvuodah, moi vuotânväldimân láá iävtuttum já väridum sierânâs ruudah.

Nubbe äšši, maid halijdâm eromâšávt tiäduttid, lii puádušlâšvuotâ já pehtilvuotâ. Uddâ kuávlui- já ráhtuspolitiik lii uáli puáduškuávdáslâš. Strategiast lii stuorrâ merhâšume, já investistimčuásátuvâid kalga valjid kuorâttâlmâin já asáttid tehálâšvuodâoornigân. Projektij raijiimijguin lii uáivil juksâđ nuuvt stuorrâ vaikuttâs ko máhđulâš. Njyebžilvuotâ já lihâdemvääri lii kuittâg tuárvi, vâi kuávluh pyehtih lâjidiđ jiejjâs investistimstrategiaid, moiguin puáhtá västidiđ kuávlui persovnlâš ovdedemtárboid.

Pehtilvuodâ pyeredem (ruttáráajui koskâsâš koordinistem, fáddákuávlui miäldâsâš kuávdásmitem, iävtulâšvuotâ, puádušlâšvuotâ já pyerebeh čuávumriäiduh) lii kuávdáslâš element, siämmáa ko oovtkiärdánistem.

Oovtâstpargoost lii kuávdáslâš merhâšume. Kuávlui- já ráhtuspolitiik ulmen lii ain-uv kuávlui koskâsâš oovtâstpargo, táálunkuávlui já kaapugkuávlui koskâsâš oovtâstpargo sehe aalmugijkoskâsâš oovtâstpargo. Tääbbin Säämist oovtâstpargo lii muu mielâst vala-uv

tehálub ko maangâin eres kuávluin Euroopâst. Oovtâstpargo hiäduin ij pyevti kištâliđ. Veikkâ oovtâstpargo váátá váhá eenâb pargo, te hiäduh láá ton árvusiih.

Sajos fáálá máhđulâšvuodâid oovtâstpaargon. Kulttuurkuávdáá kalenderân láá jo merkkejum maangah tábáhtusah, mii muu mielâst čáittá kuávdáá tárbulâšvuodâ.

Tárbulâšvuodah vyerdih kávnesh, já tääbbin Säämist toh láá valjeest: ärbivievih, kulttuur, finnodâhtoimâ, mättim, oovtâstpargo já luánduriggoduvah (ovdâmerkkân mineraaleh).

Valjiittuv kalga kuittâg raijid já meridiđ, moid suorgijd haalijd uuccâđ torjuu EU ruttâráájuin. Maangâin merhâšittee suorgijn kalga valjid tuše motomijd, moid EU-ruttâdemoccoo, já loopâid projektijd kalga ruttâdiđ eres vuovijguin.

Pyereh nisoneh já hiäráh,

Puáttee kuávlui- já ráhtuspolitiik valmâštállâm lii eidu joodoost. Taat kulttuurkuávdáš tääbbin Säämist puávtáččij toimâđ saijeen, mast uddâ muddoost savâstálluuččij.

Lam vises tast, et Säämi kulttuurkuávdáš Sajos tiävdá toos asâttum stuorrâ vuárdamušâid. Kuávdáš lii luándumučis saajeest čääsi pellâst, mon vyevedi lii pirâstittám. Taat lii mielâstuttee saje, mast vissásávt mákkoo veikkâ kuhheeb-uv ääigi.

Lasseen oskom, et Sajos tuáimá eromâšávt kuáhtám- já tábáhtussaijeen. Tääbbin čanosjuávhuh pyehtih savâstállâđ aašijn, moh láá teháliih eromâšávt sämmiláid, mut meid eres-uv tavveen ässee ulmuid.

Tuáivuttâm tijnân puohháid miänástus jieijâđ toimâin já čuovâdis puátteevuodâ Säämi kulttuurkuávdázân!